

Begeleiding beginnend docent

De klasdeur open

Direct het diepe in, hoeft niet meer. Scholen begeleiden beginnende docenten en stagiaires het trapje af. Bijvoorbeeld in Nijmegen. De school wil af van dichte deuren en streeft naar openheid over functioneren.

Tien tips voor beginners

- 1 Zorg dat je de weg weet op school en dat je weet wie je aan kunt spreken.
- 2 Stel je op de hoogte van afspraken binnen school, werkwijze bij ordeproblemen en huiswerk, eventuele zorgleerlingen en benodigde zorg voor hen, mogelijkheden voor praktijklessen en didactische werkvormen; zorg dat materiaal, ruimte en andere benodigdheden beschikbaar zijn.
- 3 Sluit je les aan bij zorgen, verwachtingen en interesses van de leerlingen.
- 4 Geef niet alleen instructie, maar ook indrukken, wees ontspannen, fris, levendig en vol vertrouwen. Treed op een, bij jouw passende, zelfverzekerde wijze op. Bereid je goed voor en anticipeer op mogelijke vragen en problemen.
- 5 Duidelijke structuur in de les. Zet leerlingen snel zelfstandig aan het werk; al is dat maar kort, het brengt rust en schept aandacht.
- 6 Ken je leerlingen, noem ze bij de voornaam en prijs als er te prijzen valt; bewaar anderzijds enige afstand: niet te 'popi'. Spreid je aandacht, vragen en schouderklopjes over de hele klas.
- 7 Beweeg je bewust in de ruimte: vooraan of aan de zijkant voor frontaal lesgeven; achteraan en mobiel tijdens groepswork.
- 8 Wees consequent in regels, zowel voor jezelf als voor de leerling. Schenk meteen aandacht aan inbreuk op orde en overtreding van regels, refereer aan eerdere afspraken en doe zeker niet of je niets gezien hebt; probeer bij correctie de juiste gradatie en toon te treffen; richt je op de daad, niet de dader; straf nooit de hele klas of een groep.
- 9 Merk je dat je écht boos wordt, neem dan jezelf en de leerling in bescherming door hem door te sturen.
- 10 Je kunt de les verknoeien door dingen te behandelen die leerlingen al weten of makkelijk zelf kunnen achterhalen, actieve leerlingen passief te laten luisteren, lange instructies te geven, te vlug of te traag les te geven, nooit feedback te geven, niet te variëren in werkvormen, zonder aanloop moeilijke dingen te behandelen of door voortdurend een sarcastische of vijandige toon te gebruiken.

Koffiekamer

Dat is nu helemaal anders, aldus Gemma. Er zijn sowieso meer lagen, niet alleen docent en directeur, maar ook teamleiders. Er zijn zo meer aanspreekpunten, en bovendien zegt ze, "ons is aangeleerd problemen uit te praten." Bij problemen in de begeleidende sfeer ga je in eerste instantie naar de teamleider. Vroeger zaten in de klas de deuren dicht. Je had eens een beoordelingsgesprek, vertelt Eef. Dan werd er soms uitgesproken: 'het gaat niet goed, je moet meer orde houden'. Nu zijn er functioneringsgesprekken; een andere →

V

ol vakkennis, didactische vaardigheden en stage-ervaring. De

eerste dag op een nieuwe school. Je komt er in een kleine gemeenschap met eigen codes en bijzondere regeltjes. Soms niet eens uitgesproken, maar voor iedereen glashelder. Met een gedeelde geschiedenis, een min of meer gemeenschappelijke visie, een specifieke onderwijsaanpak en een duidelijk doel.

Wat bijvoorbeeld de docent Dier zegt – dat weten alle collega's – is niet altijd even serieus. Het groepje rondom handvaardigheid vraagt je waarschijnlijk direct over je persoonlijke leven. De docente Engels is heel formeel en afstandelijk. De directeur, altijd in overleg, kun je beter niet storen, maar de conciërge wijst je waar je alles kunt vinden: kopieerpasje, docenten-wc, postvakje, computerlogin, vakbladen, schrijfmateriaal.

Pas je je aan, kijk je de kat nog even uit de boom, wat wordt er van je verwacht, in hoeverre heb je de ruimte voor jouw aanpak? Dat is altijd even wennen. Maar aan de andere kant, met alle vernieuwingen in het onderwijs zijn oudere docenten soms ook weer beginners die begeleiding nodig hebben.

Open

Gemma van de Geer (23) geeft bij Dier verzorging in Nijmegen (Helicon) voeren, verzorgen en praktijklessen. Ze studeert nog en zit in een duaal traject bij Stoas Hogeschool. "Het begon met meekijken", vertelt ze. "Zo rol je langzaam in het onderwijs." Vanuit Stoas Hogeschool kreeg ze nog onderwijskundige begeleiding. Maar dat werd, ook op haar eigen verzoek, minder in de loop der tijd.

Ze begon in Nijmegen als onderwijsassistent. Dat wil zeggen dat ze ondersteunde bij praktijklessen, lesmateriaal ontwikkelde en soms stukjes van een les verzorgde.

Potjo Mortiaux, voor de samenvoeging docent in Oss en nu teamleider dieropleidingen onderbouw in Nijmegen, begeleidt haar. Vorig jaar hadden ze nog wekelijkse gesprekken, bijvoorbeeld over omgaan met leerlingen, aanpak van conflicten, vragen rondom lesgeven en gebruik van andere lesme-

thoden. Hoe kun je het onderwijs leuk maken?

Ook daar heeft Gemma minder behoefte aan. Begeleidingsgesprekken met de teamleider voert ze nu eens in de drie weken. Centrale vraag is dan: 'waar loop je tegenaan?' Voor dagelijkse problemen zijn er ook andere wegen. "Ik heb veel aan een collega die parallelklassen heeft. Daar heb ik veel steun van."

Ze is heel positief over de begeleiding. "Iedereen is aanspreekbaar en staat er ook open voor. Dat kan op elk moment, ertussendoor, en als het wat ingewikkelder dingen zijn, maak je een afspraak."

Stempel

Eef van Miltenburg, 51, begon toen hij ongeveer even oud was als Gemma. Ongeveer dertig jaar geleden. Hij is al 12,5 jaar docent bij Helicon. Hij erkent inderdaad dat iedereen wel eens begeleiding nodig heeft; niet alleen een beginnend docent. Vanwege een nieuw examineringssysteem bijvoorbeeld. "Als je een halfjaartje weg bent, heb je al een probleem."

Zo is het nu; in zijn tijd was het anders. "Ik kwam op het Trias College binnen (zijn school voor Helicon), de directeur nam me mee naar een hok van 8 bij 10. 'Hier ga je werken', zei hij, 'bestel maar wat je nodig hebt voor praktijklessen.'"

Voor overleg met collega's of de directeur over functioneren was nauwelijks tijd. Van Miltenburg gaf 30 seconden van 50 minuten en was nog twee uur beschikbaar voor zieke collega's. Het idee was: 'zoek het maar uit, van fouten kun je leren.' In de klas ben jij de baas. "Ik heb heel wat mensen zien komen en gaan."

Het ging ook bij hem niet altijd vanzelf. Hij vertelt over een vechtpartij met een leerling die toen hij eruit gestuurd zou worden, een mes trok. "Ik was maar een paar jaar ouder en er zaten soms hele grote kerels bij. Wilde je die eruit zetten, dan schakelde ik soms de directeur in. Overwicht was belangrijk. Maar als je vaak bij de directeur aanklopte, had je blijkbaar een ordeprobleem. Dat stempel wilde je ook niet."

FOTO: TON VAN DEN BORN

En aan de andere kant, een vakinhoudelijke begeleiding. Wat ga je doen? “In de ideale situatie zijn dat twee personen.” “Wat wij wel merken is dat veel van onze afgestudeerden parttime beginnen”, vervolgt hij. Het onderwijs is blijkbaar zuiniger op haar docentencorps dan in de tijd dat Eef van Miltenburg in het diepe werd gestort. Den Dekker: “De werkdruk is toch erg hoog in het begin. Maar ik ervaar dat studenten die lio hebben gedaan, zich sneller in het onderwijs thuis voelen en het hen wat makkelijker afgaat.” Vanuit werknemersperspectief geldt: stel je hoge eisen aan docenten, dan mag daar ook wel wat tegenover staan. Verwacht je dat ze de zaak snel oppakken op een nieuwe school, soepel meegaan met veranderingen en zich prettig voelen, dan is aandacht en begeleiding vanzelfsprekend.

Fout

Een protocol is er niet in Nijmegen, en er zijn geen regels voor inhoud en intensiteit van begeleiding. Er zijn de afgelopen jaren ook nauwelijks nieuwe docenten naar Nijmegen gekomen (de ervaren mensen uit Oss uitgezonderd), maar wel stagiaires. Potjo Mortiaux vertelt dat hij ze vraagt hun leerdoelen te formuleren. Hij leidt ze rond door de school en introduceert ze bij de collega's. Hij vertelt hen wat de school van hen verlangt en vraagt omgekeerd ook naar hun wensen en verwachtingen. Afhankelijk van de stageduur lopen ze meer of minder in het team mee. Kom je een jaar, dan is dat zo goed als volledig. Dan zit je ook bij maandelijks teamoverleg, vertelt Mortiaux, en wordt je deelname verwacht bij schoolactiviteiten buiten de school. Mortiaux streeft bovendien naar meer openheid over het functioneren van collega's. “Dat je dat bespreekbaar maakt, zegt niks over de kwaliteiten van de betreffende persoon.” Begeleiding kun je op verschillende manieren definiëren, denkt hij. “Ik merk dat collega's denken dat begeleiding alleen nodig is als er iets fout gaat, maar zo wil ik dat niet zien. Doel is om optimaal onderwijs te bieden. We moeten gezamenlijk aan onderwijs werken, en ook open staan voor inbreng van de leerlingen.”

Ton van den Born

▲ Gemma in gesprek met teamleider Potjo Mortiaux

benadering dan de beoordeling van het docentschap destijds. Gemma beschrijft haar eerste dag. Er waren geen leerlingen. Er was een personeelsvergadering, een teamoverleg, nieuwe leerlingen werden besproken, de roosters en het viel haar op hoeveel mannen er waren. Ze telde zo'n vijf vrouwelijke personeelsleden op 60 of 65 in totaal. “Dat is nu wel veranderd.” De dag erna startte de introductie met de nieuwe leerlingen. Niet alleen die leerlingen werden wegwijs, tegelijk ook Gemma. “Vroeger,” – vroeger is een beladen woord in de Nijmeegse personeelskantine, erkent Eef; mensen die verhalen van vanwege vertellen, worden haast uitgefloten – “vroeger was het uitrusten in de koffiekamer. Dan kwam je even opladen voor de volgende lessen. Nu ligt er wat meer nadruk op gezelligheid.” “Vroeger ging het meer over orde, nu ligt het meer organisatorisch.” “Wat ook meespeelt is dat er meer zorgleerlingen binnenkomen”, zegt Gemma. “Daar gaat veel aandacht naar uit. De docent is zelf meer begeleider geworden.” Oudere docenten zijn nog vooral opgeleid om voor de klas te staan. En ook oudere cursisten verwachten die rol.

Eef: “Als je in het cursusonderwijs nieuwe methodes probeert te hantieren, is de reactie vaak: ‘Nee, meneer. U moet het vertellen, wij luisteren wel.’”

Diepe

“Ik merk dat scholen meer aandacht besteden aan de begeleiding van beginnende docenten”, zegt Henk den Dekker, docent tuin & landschapsarchitectuur Stoa's Hogeschool Den Bosch. “Het gaat beter dan voorheen.” Veel locaties hebben zelfs een protocol. Wat doet wie om stagiaires of beginnende docenten wegwijs te maken? Er blijft altijd verbetering mogelijk, denkt Den Dekker, maar verschil is er zeker met 5 tot 10 jaar geleden. Het zit dan vaak in hele kleine dingetjes. Waar ga ik mijn leerlingen ophalen, hoe zijn de gewoontes hier op de locatie, welke regels moet ik voor de leerlingen handhaven, bijvoorbeeld met petten en mobieltjes? Wat moet de inhoud van de les zijn, op welk niveau zitten de leerlingen? Den Dekker onderscheidt twee soorten begeleiding. Meer algemeen, over schoolzaken. Wat zijn bijvoorbeeld je rechten en plichten als docent hier?